

Ensemble
OPERA
DIVERSA
OPERA / HUDBA / MELOVÉD / ZEMĚTŘESENÍ

komorní opera o Boženě Němcové

JSEM KNĚŽNA BLÁZNŮ

HUDBA **LENKA** NOTA

LIBRETO **OLGA** SOMMEROVÁ

PREMIÉRA 17. listopadu 2017 ve 20.00

1. REPRÍZA 18. listopadu 2017 v 16.00

Reduta, Zelný trh 4, Brno

*„Božena Němcová je prvá žena, jež v Čechách nesla
na svých bedrech dvojí osud, z nichž jeden byl žalostnější
druhého: osud básnířky a osud ženy, jež měla odvalu
jednat podle svého srdce.“*

Vladislav Vančura

hudba: Lenka Nota
libreto: Olga Sommerová
dirigentka: Gabriela Tardonová
režie: Kristiana Belcredi
scéna a kostýmy: Sylva Marková

OBSAZENÍ

Božena Němcová: *Jarmila Balážová*

Josef Němec: *Lukáš Rieger*

Komentátoři - Hosté - Udavači - Děti - Milenci - Historici:

Tereza Maličková

Pavla Radostová

Martin Javorský

Aleš Janiga

produkce: Lukáš Baumann, Magdalena Dostálová,

Lubor Pokluda, Lenka Zlámalová

realizace scény: Radek Zajdák

realizace kostýmů: Mirka Matulová

grafika: Sylva Marková

dramaturg a umělecký vedoucí: Vladimír Maňas

ENSEMBLE OPERA DIVERSA

housle I

Jan Bělohlávek (koncertní mistr)/Kristýna Jungová,
Linda Finsterlová, Lukáš Bednařík

housle II

Zuzana Křivá, Kateřina Maixnerová

viola

David Křivský/Klára Hegnerová

violoncello

Anežka Kavalírová/Iva Kalusová

kontrabas

Anežka Moravčíková/Barbora Opršálová

flétna

Iveta Krulová

hoboj

Markéta Jašová

klarinet

Milena Svobodová/Dominik Sedlák

fagot

Pavel Horák/Jana Zmeškalová

klavír

Jitka Houřová

JSEM KNĚŽNA BLÁZNŮ

Komorní opera o Boženě Němcové *Jsem kněžna bláznů* vznikala několik let. Je rozdělena do devíti obrazů se závěrečným Epilegem. Libreto sepsala na základě korespondence, dobových dokumentů, básní Vladislava Vančury, Viktora Dyka a Jaroslava Seiferta dokumentaristka Olga Sommerová. Hlavní role Boženy Němcové je svěřena altu/mezzosopránu, jejího muže představuje herec - jediná mluvená postava v díle, a to proto, že Josef Němec se svým ryze realistickým, pragmatickým přístupem k životu vymykal světu své umělecky orientované ženy a jejího okolí. Nástrojové obsazení komorního orchestru je vzhledem k rozsahu textu a tématu tradiční: flétna, hoboj, klarinet, fagot, klavír a smyčce. Postavy ze života Boženy Němcové představuje čtveřice zpěváků. Hudba je spíše divadelní, možná až scénická, než by naplňovala představy o tradiční operní formě. Jednotlivé obrazy jsou řazeny chronologicky za sebou a snaží se představit Boženu Němcovou jako společensky aktivní, svobodomyšlnou, na konvencích nezávislou a pravdu hájící ženu, první emancipantku a disidentku.

LENKA NOTA O GENEZI OPERY

Nápad napsat operu o Boženě Němcové se zrodil před mnoha a mnoha lety jednoho odpoledne v Café Blau v Brně v souvislosti s právě probíhajícím projektem Bušení do železné opony Národního divadla v Praze. Boženu Němcovou jsem zvolila proto, že mi odjakživa vadilo její zařazení do škatulky autorky povinné četby *Babičky* a národní obro-

ditelky ve smyslu naše paní Božena Němcová. Ve stejnou dobu začala vycházet díky prof. Janáčkové kompletní korespondence Němcové a Česká televize uvedla dokument Olgy Sommerové *Nesmrtelná hvězda Božena Němcová*. Bylo tedy rozhodnuto. Svůj koncept jsem nabídla dramaturgovi Bušení a byl přijat. Od té doby jsem se intenzivně prokousávala veškerou literaturou, která o Boženě Němcové kdy vyšla a současně četla všechny její knihy. Z těchto pramenů vzešlo přibližně 300 stran výpisků. Mezitím jsem oslovila paní Sommerovou, zda by měla zájem napsat mi k opeře libreto, a ta k mému údivu, neb jsem neznámá skladatelka bez nezbytných doporučení a kontaktů, souhlasila. Tak začala naše překrásná, několikaletá spolupráce s naší společnou přítelkyní Boženou. Bohužel, než jsme dílo uvedly do definitivní podoby, projekt Bušení do železné opony v Národním divadle skončil. Opera se tak rázem ocitla v pověstném šuflíku. Jsem ráda, že mi soubor Opera Diversa vyjádřil důvěru v mou práci a dílo po mnoha letech přivedl k dnešní premiéře. Nabídl mi dokonce větší obsazení, neboť původní verze s názvem ... *jen kdyby ta mama byla jiná...* byla koncipována pro smyčcové kvarteto, klavír a klarinet. Na nové verzi pro větší obsazení jsem pracovala přibližně půl roku. Změnila jsem i některé obrazy a především název na *Jsem kněžna bláznů*, který se vztahuje k závěrečnému obrazu díla, k jeho poselství a k postavě Boženy Němcové vůbec. Doufám, že se mi podařilo prostřednictvím mé práce překročit onen pověstný a společností vysmívaný kruh národních buditelů, bez kterých by ale dnes čeština, česká literatura a kultura neexistovala, upozornit a vynést na po-

vrch dodnes nedoceněný odkaz největší české spisovatelky, světové pohádkářky, statečné ženy, básnířky, umělkyně a matky.

SLOVO OLGY SOMMEROVÉ

Osobnost a životní příběh prokleté básnířky, politické disidentky Boženy Němcové byl inspirací pro nespočítatelný zástup jejích obdivovatelů, literátů a umělců, mužů i žen, kteří svůj údiv a obdiv k nejpozoruhodnější české ženě 19. století vtělili do svých děl. Literatura faktu, romány, básně, sochy, obrazy, filmy, divadelní představení byly vedeny touhou poklonit se této velké ženě a setkat se s ní ve vlastním díle. Pro Bohumila Hrabala byla největší světovou literátkou, prokletou básnířkou, jež hleděla vzhůru, když byla na dně. Pro Jiřího Koláře byla jednou z hvězd, která mu z nekonečné dálky svítila na blátivou cestu plnou výmolů, po níž vlekl svou káru života. Operu o této první moderní ženě dosud nenapsal nikdo. Když mě skladatelka Lenka Nota oslovila coby autorku filmu o Němcové, abych napsala libreto k její zamýšlené opeře, věděla jsem, že ho musím pojmut věrna svému vyznání a profesi filmové dokumentaristky jako příběh utkaný z autentických Boženiných zповědí, tím spíš, že její básnivý jazyk v pohádkách, *Babičce* i v korespondenci je nepřekonatelný a nenahraditelný.

Božena je přítelkyní všech českých žen, které nerezignovaly na touhu po osobní i společenské svobodě. Je pro nás výzvou a zárukou, že lze zvednout hlavu navzdory zakořeněným předsudkům. Inspiruje nás k odvaze myslet a konat jinak, než se od nás žen od věků očekávalo, nacházet svou

identitu a sebeúctu. Svou literární genialitou, vzdorným bo-
lestným životem a svobodomyšlností vynikala nad dobové
horizonty a nepřestala být ani v 21. století největší a dosud
nepřekonanou ženou, kterou tato země zrodila. Čím více se
vzdalujeme jejímu století, tím více cítíme, že Božena je v na-
šem duchovním prostoru neustále přítomná.

Tereza Maličkayová, Jarmila Balážová
foto Vít Kobza

O AUTORKÁCH

Lenka Nota, roz. Foltýnová, je skladatelka, muzikoložka, hudební publicistka a manažerka. Kompozici vystudovala na brněnské JAMU ve třídě prof. Františka Emmerta. Věnuje se propagaci soudobé hudby, její publicistická i tvůrčí činnost z většího dílu souvisí s tématy žen v umění. Její hudba je ovlivněna několikaletou spoluprací s Divadlem Husa na Provázku, v tvůrčí dílně režisérky Evy Tálské.

Východím bodem práce je silné ústřední téma, kterým je celá skladba formálně i obsahově nesena. Inspiraací jsou literatura, výtvarné umění, divadlo, ale i taneční hodiny s choreografkou Doris Uhlich. Jádro spočívá ve vokální tvorbě, v hledání nových výrazových možností lidského hlasu a to s použitím slov, nebo bez nich. Podstatným inspiračním zdrojem je moravský folklór a etnická hudba vůbec. Třetím bodem je duchovně orientovaná tvorba vycházející jak z křesťanské tradice, tak z východních duchovních učeních, zejména z buddhismu a hinduismu, ovlivněná dlouholetou aktivní praxí jógy. Hudba Lenky Nota zazněla mj. na festivalech Expozice nové hudby v Brně (1997, 2005), Mladé pódium v Karlových Varech (2002), Forfest v Kroměříži (1996, 2004), Gegenwelten v Heidelbergu/Německo (2003), Komponistinnen und ihr Welt v Kasselu/Německo (2005), Europäische Musik-Kontakte – Blickpunkt Tschechien v Hannoveru a Kolíně nad Rýnem/Německo (2006) nebo Controcanto Natale in Musica/Itálie (2012).

Olga Sommerová, režisérka dokumentárních filmů a pedagožka, absolvovala Katedru dokumentární tvorby FAMU v roce 1977. Ve svých filmech se zabývá tématy sociálními a mezilidskými vztahy, později významnými osobnostmi a fenomény společenského a uměleckého života, feminismem a nedávnou historií naší země. V letech 1991–2002 vyučovala na pražské

FAMU, od roku 1994 vedla osm let Katedru dokumentární tvorby. V roce 1992 se stala předsedkyní Akademického senátu FAMU. V roce 1995, na základě habilitační přednášky *Dokumentární film – má láska*, byla jmenována docentkou. Od roku 2005 do roku 2009 vyučovala jako mimořádná profesorka na Akademii umění v Banské Bystrici. Na základě úspěšného filmu *O čem sní ženy* vydala tři stejnojmenné knihy rozhovorů a knihu *O čem sní muži*, které se staly bestsellery. Byla předsedkyní Společnosti Boženy Němcové, předsedkyní Filmového a televizního svazu FITES. Natočila 125 filmů, za něž získala čtyřicet cen na domácích a zahraničních filmových festivalech, v posledních letech TRILOBIT 2013, Zlatý ledňáček Finále Plzeň 2013, Cena za nejlepší dokument MIDA Šanghaj 2013, 2. cena ATLANT, Lipetsk, Rusko 2013, Křišťálový globus Cena diváků na 49. MFF Karlovy Vary 2014, Událost roku, Český rozhlas 2014, Grand Prix Zlatá Praha 2017.

*Jarmila Balážová, Lukáš Rieger
foto Vít Kobza*

*Tereza Maličkayová, Martin Javorský,
Pavla Radostová, Aleš Janiga
foto Vít Kobza*

INTERPRETI

Mezzosopranistka **Jarmila Balážová** se narodila v Lučenci. V roce 2011 absolvovala na Konzervatoři v Bratislavě. Během studia se podílela na několika projektech komorního sboru konzervatoře (A. Bruckner – *Requiem*, J. L. Bella – *Te Deum*, pod dirigentskou taktovkou Júlia Karaba. V rámci komorní opery konzervatoře ztvárnila postavu Arsameny v opeře *Xerxes* od G. F. Händla a postavu Marty z opery *Jolanta* od P. I. Čajkovského.

V roce 2017 dokončila magisterské studium Janáčkovy akademie múzických umění v Brně ve třídě doc. MgA. Marty Beňačkové. V rámci projektu komorní opery ztvárnila roli Lapáka z opery *Příhody lišky Bystroušky* od Leoše Janáčka, postavu Matky z jednoaktové opery *Slzy nože* Bohuslava Martinů, roli Altistky v opeře *Impresário v koncích* Domenica Cimarosy a postavu třetí Dámy z opery *Kouzelná flétna* Wolfganga Amadea Mozarta. Půlroční studijní pobyt absolvovala v roce 2015 na Varšavské Akademii Fryderyka Chopina.

Pravidelně spolupracuje s uznávanými slovenskými soubory staré hudby jako např. Il Cuore barocco či Solamente naturali. Na Mezinárodní pěvecké soutěži Imricha Godina IUVENTUS CANTI získala v roce 2015 interpretační cenu Bachovej společnosti na Slovensku a o rok později Čestné uznání ve své kategorii. Má za sebou spolupráci se soubory

Ensemble Opera Diversa, Brno Contemporary Orchestra, International Choir Academy Lübeck, L'Armonia Terrena a dirigenti Ondřejem Olosem, Zdeňkem Kloudou, Pavlem Šnajdrem, Rolfem Beckem či Pavlem Tužinským. Absolvovala také několik mistrovských interpretačních pěveckých kurzů pod vedením Adama Plachetky, Kateřiny Kněžíkové, Markéty Cukrové v Litni, Kateřiny Beranové ve Valticích či Dagmar Peckové v Chrudimi.

Lukáš Rieger pochází z Jablonce nad Nisou. Po magisterském studiu činoherního herectví na Divadelní fakultě JAMU v ateliéru prof. Josefa Karlíka a Mgr. Vladimíra Kelbla absolvoval doktorské studium pod vedením prof. Pavla Švandy. V roce 2005 obhájil disertační práci *O přesahu v herectví: křesťanská hermeneutika divadelní antropologie* podle *Exercicií Ignáce z Loyoly*, ve které zkoumal analogie mezi hereckými a duchovními cvičeními.

Jako herec hostoval v několika brněnských divadlech (Divadlo v 7apůl, Divadlo Polárka, HaDivadlo a Divadlo U stolu). Od roku 2005 je členem souboru divadla Burantatr, kde nazkoušel celkem patnáct inscenací. Mezi jeho nejvýraznější role patří Tupolski (*Pan polštář* Martina McDonagha), Kris Kelvin (*Solaris* Stanisława Lema), Antonín Huvar (stejnomená autorská inscenace), Jurek (*Amazonie* Michała Walczaka), Guslarz (*Dziady* Adama Mickiewicze) a Fernando Krapp (*Fernando Krapp mi napsal dopis*

Tankreda Dorsta). Divadelní zkušenosti si rozšiřoval i jako asistent režie (u Sergeje Fedotova – Karlovy Vary a HaDivadlo; Jana Nebeského – Divadlo Na zábradlí; Rodiona Ovčínikova – Moravské divadlo Olomouc), režisér (Moravské divadlo Olomouc – *Dohráno s Otou Pavlem* a *Mandragora*) a dramaturg (Buranteatr – *Cizinci ve vlaku*, *Komplíc*).

V roce 2003 absolvoval dvouměsíční stáž na moskevském Institutu Borise Ščukina u profesora Vladimíra Poglazova, která se – vedle spolupráce s Romanem Groszmannem a Michalem Zetelem – stala východiskem jeho vlastní pedagogické praxe. Působí jako pedagog herectví na DIFA JAMU. V roce 2014 se stal vedoucím vlastního ateliéru.

Jarmila Balážová, Martin Javorský
foto Vít Kobza

INSCENAČNÍ TÝM

Režisérka **Kristiana Belcredi** se narodila a vyrostla v Brně, kde také vystudovala 1. Německé zemské gymnasium. Poté, co dezertovala z druhého ročníku Veterinární a farmaceutické univerzity, zakotvila na Janáčkově akademii múzických umění. Nejprve na Divadelní fakultě obor Jevištní technologie a o rok později se jí stala domovskou fakulta Hudební, obor Operní režie, který studovala pod vedením paní profesorky Aleny Vaňákové. Bakalářské studium zakončila operetou Gilberta & Sullivana *Rudiggore čili Čarodějčina kletba* a magisterské operou Gian Carla Menottiho *Medium*.

Vedle režijních asistencí se během studia věnovala i light designu (*Příhody lišky Bystroušky, Kráska a zvíře*). Kromě toho byla pořádací složkou a režisérkou letních představení na zámku v Líšni. Mimo profesionální divadelní scénu spolupracuje se šermířskými skupinami a je žákyní Německé, Italské a Španělské školy šermu u mistra Petra Vytopila.

Dirigentka **Gabriela Tardonová** (rozená Piszkaliková) pochází z Karviné. V pěti letech se stala členkou výběrového souboru Permoník. V roce 1998 promovala na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v oboru sbormistrovství a poté vystudovala dirigování na Janáčkově akademii múzických umění v Brně ve třídě Rostislava Hališky a Lubomíra Mátlá. V roce 2002 se zúčastnila soutěžních dirigentských kurzů v Ostravě pod vedením Zsolta Nagye a stala se jejich vítězkou. V roce 2003–4 studovala v rakouském Grazu na Universität für Musik und darstellende Kunst v dirigentské třídě Martina Siegharta. V rámci tohoto stipendijního pobytu

byla vybrána k aktivní účasti na mezinárodním festivalu International Week konaném v Grazu, kde spolupracovala s univerzitním symfonickým orchestrem. Do velké míry se zaměřuje především na uvádění soudobé operní tvorby (*Žirafi opera* Markéty Dvořákové, *MrTvá* Markéty Dvořákové a Ivo Medka, opery Josefa Berga). Spolu s Tomášem Krejčím působí jako dirigentka orchestru Mladí brněnští symfonikové.

Od roku 2006 pravidelně spolupracuje se souborem Ensemble Opera Diversa, s nímž vedle koncertních projektů uvedla v premiéře opery dua Pavel Drábek a Ondřej Kyas *Dýňový démon ve vegetariánské restauraci* (2010), *Ponava (Zmizelé řeky)* (2013) a *Čaroděj a jeho sluha* (2016). V posledních třech letech působí jako hlavní dirigentka Ensemble Opera Diversa i v orchestrálních projektech. Pod jejím vedením získal ansámbl velmi kompaktní zvuk. Ačkoli orchestr nemá z principu stálé zaměstnance, okruh jeho členů se postupně proměňuje ve výtečně sehraný soubor, který se s energií pouští i do méně obvyklých zákoutí hudebního repertoáru 20. a 21. století.

Scénografka **Sylva Marková** pochází z Brna. Roku 1992, během studií na gymnáziu, se stala členkou divadelního sdružení Studio Dům, kde výtvarně spolupracovala na několika inscenacích. V letech 1997–2002 studovala scénografii na Divadelní fakultě JAMU v Brně pod vedením doc. Miroslava Meleny, 2006 úspěšně ukončila doktorské studium na téže škole (školitel a vedoucí dizertační práce prof. Bořivoj Srba).

Od roku 1997 spolupracuje s divadly v Brně, Praze, Plzni, Českých Budějovicích, Zlíně, Ostravě, Olomouci, Opavě,

Šumperku a Uherském Hradišti. Významná je spolupráce Sylvy Markové s Ensemble Opera Diversa – je autorkou výprav původních oper hudebního skladatele Ondřeje Kyase a libretisty Pavla Drábka (např. *Společná smrt milenců v Šinagawě*, *Dýňový démon ve vegetariánské restauraci*, *Ponava (Zmizelé řeky)*, *Čaroděj a jeho sluha* a další).

Ensemble Opera Diversa je soubor profesionálních hudebníků a zpěváků, který se soustředí na objevené hudební a divadelní programy. Vedle koncertů komorního orchestru je jádrem činnosti původní komorní hudba a opery z dílny Ondřeje Kyase a Pavla Drábka. Ensemble Opera Diversa tvoří komorní orchestr, sólisté, zpěváci, herci a komorní vokální sbor Ensemble Versus. Od svých počátků (1999) se ze souboru vyvinula hudební společnost, která uskutečňuje kolem patnácti vystoupení a představení ročně. Pravidelně jsou uváděna operní, hudebně-divadelní, koncertní i vokální novinky, často napsané právě pro soubor. Na základě partnerství s Národním divadlem Brno realizuje Ensemble Opera Diversa od podzimu 2013 většinu svých produkcí v divadle Reduta na Zelném trhu v Brně.

Diversa uvádí autorské komorní opery. Spolupracuje s řadou skladatelů – provedla díla Miloše Štědrone, Ivo Medka, Aloise Piňose a Lukáše Sommera. Těžištěm operní činnosti je původní tvorba autorského týmu Kyas–Drábek, pro soubor vytvořili celkem 5 celovečerních komorních oper a bezmála dvě desítky minioper. Všechna tato díla má soubor na repertoáru. Inscenační tým tvoří režiséři Tomáš Studený a Kristiána Belcredi, scénografka Sylva Marková a dirigentka Gabriela Tardonová.

Ensemble Opera Diversa tímto počinem rozšiřuje svůj repertoár od původně autorské tvorby dua Kyas-Drábek. *Jsem kněžna bláznů* je zároveň prvním počinem z diversního dramaturgického cyklu *Žena v hlavní úloze*.

NEJBLIŽŠÍ KONCERTY A PŘEDSTAVENÍ ENSEMBLE OPERA DIVERSA

24. 11. 2017, 20.00, dvorana Českého muzea hudby, Praha

Miloš Štědroň: *Chameleon aneb Joseph Fouché*

Tragikomická operní fraška podle Ludvíka Kundery. Diriguje Gabriela Tardonová, režie Tomáš Studený

27. 11. 2017, 19.00, Dům kultury města Ostravy, Ostrava

Janáček – Novák – Šostakovič

Orchestrální koncert se sólisty Irenou Sedláčkovou (kytara), Lucií Kašpárkovou (soprán) a Janem Šťávou (bas). Třetí diversní uvedení *14. symfonie* Dmitrije Šostakoviče. Diriguje Gabriela Tardonová

2. 12. 2017, 19.00, Palác šlechtičen, Brno (kaple)

3. 12. 2017, 17.00, Náměšť nad Oslavou, zámecká knihovna
adventní koncert Ensemble Versus a Capella Ornamentata s díly renesančního skladatele Nicolause Zangia

17. 12. 2017, 20.00, konvent Milosrdných bratří, Brno

Adventní koncert (Ondřej Kyas, Peter Graham)

Roman Hoza (baryton), orchestr Ensemble Opera Diversa, Ensemble Versus. Diriguje Gabriela Tardonová

*„Není ten život každý dlouhý, jenž čítá mnoho let,
nýbrž jen ten je dlouhý,
jenž čítá mnoho skutků vesmírných,
není každé bytí životem, nýbrž jen to,
co vetká se v člověčenstvo.
Odečtěme od svého života dny a hodiny,
jež byly prázdné a nahlédněme, co zbývá?“*

Božena Němcová

NdB Národní
divadlo
Brno

MINISTERSTVO
KULTURY

B | R | N | O

Jihomoravský kraj

BRNO
MĚSTO
HUDBY

□ P E R A +

B A R K A

HARMONIE
line

Podpořte nás, číslo účtu 205149060/0300. Děkujeme!

www.operadiversa.cz
www.facebook.com/operadiversa

Představení se uskutečňuje za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR, Jihomoravského kraje
a statutárního města Brna.